

Suomen koulu- ja opiskeluterveyden yhdistys Skooppi ry:n lausunto

Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen toimintaohjelmasta 2014-2020

Suomen koulu- ja opiskeluterveyden yhdistys Skooppi ry on Suomen ainoa koulu- ja opiskeluterveyden alan ammattilaisten yhdistys. Sen jäsenistöstä valtaosa on koulu- ja opiskeluterveydessä toimivia lääkäreitä ja terveydenhoitajia, mutta mukana on myös esimerkiksi psykologeja ja suun terveyden ammattilaisia. Jäsenmäärä on noin 500. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen koskettaa voimakkaasti yhdistyksen toiminta-aluetta koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa. Ohjelman yhtenä painopisteenä onkin lapset ja nuoret.

Toimintaohjelmaluonnos on erittäin tervetullut kokonaiskatsaus tämänhetkisestä tiedosta ja toiminnasta seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen alueella. Esitetyt tavoitteet ja suunnitelmat ovat hyvin monipuolisia ja laajoja. Emme keksi mitään toiminta-alue mahdollisuutta, joka olisi suunnitelmasta jäänyt kokonaan puuttumaan. Suunnitelma on loogisesti jaoteltu, joskin jonkin verran on päällekkäisyyttä ehdotetuissa toimenpiteissä. Tämä ei ole ihme, sillä eri kohtien asiat limittyvät vahvasti toisiinsa, mutta joitakin päällekkäisyyksiä voisi miettiä. Toimenpide-ehdotuksia on valtava määrä, mikä on haastavaa ohjelman toimeenpanosta vastaavalle yksikölle.

KUKA ON OPISKELIJA JA MITÄ OPISKELUTERVEYDEHUOLTO SISÄLTÄÄ?

Ohjelman joissakin kohdissa vaikuttaa siltä, ettei aina ole muistettu nykyistä järjestelmää, että opiskelijoiksi luetaan – ja siis opiskeluterveydenhuollon piiriin kuuluvat – myös lukiolaiset ja ammattioppilaitoksissa opiskelevat. Sivulla 35 olevan otsikon *Opiskelijat* tulisikin siksi olla *Korkeakouluopiskelijat*. Saman luvun toimenpide-ehdotuksessa lisääntymiseen liittyvät kysymykset on laitettu mukaan opintojen ohjaukseen. Tämä tuntuu epärealistiselta, eikä asiaa ole myöskään nostettu esiin luvussa 15 osaamisen kehittäminen. Siellä puhutaan vain varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen opetushenkilöstöstä.

Sivulla 25 kouluterveydenhoitajien ja terveystiedon opettajien yhteistyöstä puhuttaessa kannattaisi mainita myös opiskeluterveydessä toimivat terveydenhoitajat. Samoin sivulla 142 viimeisen toimenpide-ehdotuksen kohdalla.

Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu myös sairauksien hoito. Tämän voisi huomioida sivulla 170 olevassa taulukossa tehtäväalueiden vastuissa. Opiskeluterveydenhuolto on pääsääntöisesti kirjoitettu oikein, mutta sivulle 57 alas on jäänyt vielä vanha muoto opiskelijaterveydenhuolto.

Ohjelman taustamateriaalissa voisi joissakin kohdissa Opiskeluterveydenhuollon oppaan rinnalla mainita myös Opiskeluterveys-kirjan (Duodecim 2011), jossa on artikkeleita seksuaaliterveyspalveluista ja – ongelmista opiskeluterveydenhuollossa, esim. ehkäisystä, seksuaalineuvonnasta ja -ongelmista ym. (ss. 110-116 ja ss. 260-273.)

NUORISOVASTAANOTOT

Ohjelmassa nostetaan eri kohdissa (s. 30, 85,) esiin erilliset matalan kynnyksen nuorten omat vastaanotot/nuorisovastaanotot, joissa ainakin seksuaaliterveysasioista voisi puhua. Selvästi ohjelmasta ei käy ilmi, mitä muita asioita niissä voitaisiin käsitellä. Suomessahan on jo olemassa organisaatiot – koulu- ja opiskeluterveydenhuolto – jotka ovat tarkoitettu nuorille. Eivätkö erillisvastaanotot ole palvelujen pirstomista ja eriyttämistä? Eikö olisi parempi kehittää lisäresursseilla koulu- ja opiskeluterveydenhuollon vastaanottoja tällaisiksi matalan kynnyksen paikoiksi?

Toisaalta tutkimuksen yhteydessä sivulla 127 todetaan, *että seksuaali- ja lisääntymisterveyden ongelma on, että aihepiirin yhteyttä terveyden ja hyvinvoinnin kokonaiskenttään ei vielääkään mielletä.* ja että *seksuaali- ja lisääntymisterveyttä edistävä käyttäytyminen on... oma aihealueensa, jolla on yhtymäkohtansa muihin terveystapoihin ja sosioekonomisiin taustatekijöihin.* Erillisvastaanotot eivät ole omiaan vahvistamaan seksuaaliterveyden osuutta muussa perusterveydenhuollon toiminnassa.

Mikäli kuitenkin tällaisia erillisvastaanottoja toteutetaan, niiden pitäisi olla osa koulu- tai opiskeluterveydenhuoltoa. Tätä tukee myös sivulla 169 paikallisen tason työnjakoon liittyvä toteamus, että *perusterveydenhuollossa seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen vastuutahoksi hahmottuvat selvästi äitiyshuolto ja ehkäisyneuvonta sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuolto,*

SEKSUAALIKASVATUS KORKEAKOULUISSA

s. 26: *Seksuaalikasvatus sisältyy kaikkeen kasvatus- ja opetustoimintaan varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen sekä aikuisväestön palveluihin.*

s. 31: *Seksuaalikasvatuksessa tavoitetaan varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa, toisella asteella ja korkeakouluopinnoissa tasa-arvoisesti kaikki lapset ja nuoret.*

s. 32: Lapsen ja nuoren seksuaalisen kehityksen tukeminen ja seksuaalinen hyvinvointi kirjataan tavoitteeksi .... sekä korkeakoulutuksen opetuksen suunnitelmiin.

Korkeakouluissa ei ole terveystiedon opetusta ja on vaikea kuvitella, mitä tämä merkitsisi yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Sen sijaan seksuaalikasvatus sopii opiskeluterveydenhuollon palveluihin, jotka ovat erillisiä.

YKSITTÄISIÄ HUOMIOITA

s. 20: Luvun 3 *Väestön seksuaali- ja lisääntymisterveystietous* toimenpide-ehdotukset ovat pitkälti päällekkäisiä luvun 4 kanssa. Ovatko ne siinä tarpeen? Voisi melkein ajatella, että toimenpiteet ehdotetaan vasta luvun 4 yhteydessä. Jos halutaan pitää, voisivat olla yleisluontoisempia kuin nykyinen ensimmäinen ehdotus hedelmällisyystietouden opettamisesta yläasteikäisille. Tilalle voisi laittaa esim: Terävöitetään/tehostetaan seksuaaliterveyden osuutta terveystiedon opetuksessa. - Pitäähän siinä olla vikaa, jos tietous on heikentynyt.

s. 27: *Potilastietojärjestelmään luodaan erillinen seksuaalineuvonta- ja terapialomake, jonka luku- ja kirjoitusoikeus kuuluu auktorisoiduille neuvoville, terapeuteille tai kliinisille seksologeille.* Eikö seksuaalineuvonnan pitäisi kuitenkin olla osa varsin tavanomaista perusterveydenhuollon toimintaa, jonka

sisällöstä ja tilanteesta olisi myös potilasta hoitavien muiden ammattihenkilöiden (lääkäreiden, terveydenhoitajien) olla tietoisia. Varsinainen terapia on eri asia ja sen sisältö voisi olla eri lomakkeella.

s. 32: *Seksuaaliohjaus ja neuvonta sisältyvät kouluterveydenhuollon palveluihin.* Lisäys: koulu- ja **opiskeluterveydenhuollon** palveluihin.

S. 35: *Lisäämällä ohjausta ja neuvontaa ihmissuhde- ja parisuhdetaidoissa voidaan ennaltaehkäistä parisuhdeongelmia, jotka ovat merkittävä osa opiskelun keskeyttämiseen johtavissa syissä.* Virkkeen alkuosa on varmasti totta, mutta loppuosaan toivoisi lähdeviitettä. Missähän tutkimuksessa tuo tulos on saatu?

s. 84: Internetin ja muiden sähköisten palvelujen hyödyntäminen on tärkeää ja siitä on myös hyviä kokemuksia esim. YTHS:n verkkoneuvonnassa ja Terveystietopankissa, joissa seksuaaliterveyteen liittyvät teemat ovat suosittuja.

s. 103: Katja Björklund on myös tutkinut yliopisto-opiskelijoiden ahdistelu-, häirintä- ja väkivaltakokemuksia väikkärissään: *Stalking and violence victimization among Finnish university students.* (2010)

s. 135-137: Hyvä, että seksuaaliterveysasiat nostetaan esiin lääkärin ja terveydenhoitajien koulutuksessa. Nämä ovat hyvin keskeisiä alueita koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. Myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollon psykologeilla ja kuraattoreilla tietämys on tarpeen.

s. 152 vs. s. 172-174: Jäi ihmetyttämään, että sivulla 152 todetaan, että mm. TEA-viisarissa ei juuri ole huomioitu seksuaali- ja lisääntymisterveyttä, mutta sivuilla 172-174 on pitkä lista kohtia näistä asioista TEA-viisarista.

s. 180: Sivun alalaidassa luetellaan koulutustilaisuuksia, joissa seksuaaliteemoja voisi nostaa. Listaann voisi vielä lisätä Opiskeluterveyspäivän, jonka THL on viime vuodesta ottanut vastuulleen. Aiemmin sen järjesti YTHS.

12.1.2014

Suomen koulu- ja opiskeluterveyden yhdistys ry.